

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 2. De Editionibus græcis veteris Testamenti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83614](#)

Disputatio II. Articulus II.

313

suis in Isaiam commentariis, quos posterius scriptis, ut ipse admonet initio prefationis, irridet eos, qui dicent textum hebreum à Judæis esse falsatum, ut patet ex prob. 1.

Obj. 2. In omnibus editionibus hebraicis desunt in Psalmo decimo tertio hi octo versiculi: *Sepulcrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant: venenum apidum sub labiis eorum: quorum os maledictione & amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: contritio & infelicitas in viis eorum: & viam pacis non cognoverunt: non est timor Dei ante oculos eorum.* Atqui hoc non potuit fieri, nisi ex pura malitia Judæorum, qui hos versiculos è textu hebreo eraserunt, ut peruderent, Apostolum scripturam divinam non cirrassent fideliter, cùm Rom. c. 3. post hæc verba Psalmi 13. *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum, sic proleatus est: Sepulcrum patens est, &c.* citare pergens eundem illum Psalmum. Ergo, &c.

R. 1. S. Hieronymus, ut patet ex præfatione libri 16. in Isaiam, circa hos octo versiculos qui leguntur in Ecclesia tanquam partes Psalmi 13. & usurparunt ab Apostolo Rom. c. 3. nec tamen in hebreo habentur, aliquando laboravit, sollicitus, nōn de textus hebrei integritate, quod notandum est, sed de Apostoli scientia & probitate defendenda. *Cœpi, inquit, tacitus astutus* (propofita difficultate) *& stuporem mentis vultus pallore signare.* Hebreus, inquam, ex hebreis, secundum legem phariseus, eruditusque ad padres Gamalielis, aut ignoravit hec, aut eorum qui leti erant abusus est ignorantia. Quorum alterium eruditus, alterum callidi est ad malitiam, nec ejus qui dixerit. Etsi imperitus sermone, non tamen scientia. Et iterum: In simplicitate & sinceritate annuaciavi vobis verbum.

2. Omni scriptura mente perlustrata, animadvertis hos octo versiculos ab Apostolo de psalmis & Isaia esse contextos, & duos primos ad psalmum 5. tertium ad psal. 139. quartum ad psal. 9. quintum, sextum & septimum ad Isaiam, octavum denique ad psal. 35. pertinere. Addit eos, qui artem contexendarunt inter se scripturarum Apostoli neciebant, quæ si eis aptum locum, ubi assumpsum ab eo ponenter testimonium, quod absque autoritate in scriptura positum non putabant. Denique omnes gracie tractatores, qui eruditio sua in psalmos commentarios reliquerunt, hos versiculos veru annotare atque preterire; liquido confentes in hebreico non haberi, nec esse in Septuaginta Interpretibus, sed in editione vulgata, quæ græce καὶ dicitur, & in toto orbe dispersa est.

Vides non solum Hieronymo, cùm suos in Isaiam commentarios elucubraret, verum etiam omnibus gracie scripturæ sacra interpretibus, qui ante ipsum scriperant, textus hebreia puritatem exploratam fuisse, neque de Judæis tanquam reis adulterata veteris Scripturæ hebreica postulandis cogitasse; sed illos pro certo habuisse, præfatos octo articulos psalmo 13. in vulgata editione græca à quibusdam parum peritis fuisse perperam insertos, ratis, eos ad psalmum 13. pertinere, eò quod cùm verbis hujus psalmi ab Apostolo citatis, aptè connecterentur, & aliunde eos scripturæ sacrae partes esse, indubitatum esset proper authoritatem Apostoli, à quo ut sacra scriptura citantur.

Obj. 3. Judei ipsi passim affirmant, multa à quibusdam Doctoribus suis mutata esse in libris sacris, quas mutationes vocant correctiones scribarum. Atqui haec mutationes, seu præterea correctiones, sunt vera depravations. Ergo ex Judæorum ipsorum confessione habemus, à scribis eorum scripturas hebreas veteriori fuisse depravatas.

R. Cum Bellarmino lib. 2. de verbo Dei c. 2. hanc de librorum factorum, correcione à scribis facta sententiam originem dicere ex Talmud libro fabulosissimo, adeoque ut falsam, vel faltem nullo sufficienti fundamento nixam, explodi posse. Quod si tamen hac sententia ut vera supponitur, dico correcionem illam scribarum non fuisse depravationem, sed veram emendationem, factam post redditum è Babylonica captivitate,

ab Esdra & Synagoga magna, hoc est, concilio illo, quod Sanedrin appellabatur, quodque emendationem ab El'dra factam approbavit, & autoritate sua fancivit; vel Doctoribus aliis, qui se se Esdra operis socios adjunxerunt, eumque adjuverunt ad colligendos, & sua integratam restituendos libros sacros, qui tempore captivitatis dispersi & adulterati fuerant.

Porro correctionem illam scribarum non esse textus corruptionem, sed veram emendationem demonstrat Bellarminus loco citato, per inductionem ostendendo loca illa, qua dicuntur à scribis esse correcta, in vulgata nostra editione ita haberit, ut ea correxisse dicantur scribae. Unde si correctiones illæ sunt textus hebrei corruptiones, sequitur vulgatam nostram editionem esse corruptissimam, quam tamen ut authenticam versionem ab omnibus fidelibus suscipi vult Ecclesia. Ex dictis haec tenus habemus editionem hebraicam à Judæis studiosè depravatam non fuisse. Sed

Queres, utrum editio hebraica sit omnino pura & integra?

R. Cum Bellarmino loco citato, non esse omnino puram & integrum, sed errores aliquos habere, qui irreplerunt partim imperitum vel negligentiam librarium, præsternit cùm ob magnam characterum similitudinem facile sit in hebreo errare; partim Rabbiniorum ignorantia, à quibus addita sunt puncta, qui que in illis notandis facilè à vero aberrare potuerunt; cum verba hebreæ, detracitis punctis, variè legi possint, eaque proinde ante punctorum additionem variè potuerint legere; quin etiam potuerunt pro suo in Christianos odio interdum eam lectionem magis probare, qua minus saceret Christianis.

Obseruat ibidem Bellarminus errores illos, quos habet textus hebreus, non esse magni momenti, & nihilominus textum illum purum & integrum esse in iis, quæ ad fidem & mores pertinent, ac plenius totam discrepantiam variarum lectionum in quibusdam distinctionibus, quæ aut parum, aut nihil sensum murant, positam esse. Addit denique, errores, qui additione punctorum acciderunt, nihil omnino veritati officere; cùm extrinsecus addita sint, & ita non mutent textum. Unde possumus si volumus, illa detrahere, & aliter legere.

ARTICULUS II.

De Editionibus græcis veteris Testamenti.

Q Uæritur 1. quot fuerint editiones græcae veteris testamenti.

R. Novem numerantur communiter. Prima est ea, quam in Aegypto ediderunt septuaginta seniores Jadaei. Secunda est Aquilæ, Adriano regnante. Fuit autem Aquila primum Gentilis, deinde Christianus, demum Iudeus. Tertia est Theodotionis, imperante Commodo. Hic Theodotus ex heretico Marcionita factus est Iudeus. Quartam edidit Symmachus sub Severo imperatore. Symmachus autem fuit primum Ebionita, secundum aliquos; secundum alios, Samaritanus, deinde Iudeus. Quinta est innominati authoris, in dolis apud urbem Palestinae reperta sub Imperatore Antonino Caracalla. Sexta est etiam authoris innominati, inventa quoque in dolis apud Nicopolim, regnante Alexandro Severo. Septima Origenis est, qui versionem LXX. Seniorum emendavit, multis ex Theodotionis versione admixtis, & stellæ radiantis signo notatis, multis etiam obelo seu veru fixis. Hanc Origenis editionem in Ecclesia valde probatam fuisse colligitur ex Hieronymo, qui in epist. 89. ad Augustinum, omnes Christianorum bibliothecas replevisse, & in prefat. in lib. 16. Isaie eam toto orbe dispersam esse, ac καὶ, hoc est, communem vocari solitam testatur. Octavam magno labore exaravit S. Lucianus presbyter, in Diocletiani & Maximiani persecutione coronatus martyrio. Hanc editionem propria martyris manu scriptam, Nicomedia sub Constantino. Magno apud Judeos in pariete inventam esse testatur Synopsis Athanasiiana. Nona denique auctorem habet Helychium, à quo versio LXX. interpretationem iterum emendata est, & tradita Ecclesiis Egypti.

Quæ.

Tractatus IX. De Regulis Fidei.

Quæritur 2. quo tempore versionem suam edidit septuaginta Interpretes.

R. Duplex est hac de re sententia. Prima sententia docet edidisse sub Ptolomeo Lagi filio, & est S. Irenæi lib. 3. adversus hæres c. 25. & Clementis Alexandrinæ lib. 1. Stromat. ad finem vergente. Secunda sententia docet edidisse sub Ptolomeo Philadelpho, qui Ptolomeo Lagi filio proximè succedit. Hanc alteri sententiam facile anteponimus, quia plures habent pro se patronos, Josephum scilicet lib. 12. antiquit. Jud. c. 2. Philonen lib. 2. de vita Mosis, Tertullianum in apol. c. 18. Epiphanium lib. de mens. & pond. &c. imò & testem oculatum, nempe Aristæum, qui hujus translationis historiam conscripsit. Hanc translationem anno Philadelphi tertio factam scribit Eusebius in chronicō.

Quæritur 3. quos libros interpretati fuerint septuaginta seniores.

R. Septuaginta seniores interpretati sunt non solum quinque libros Mosis, sed etiam reliquos omnes, quos hebræorum canon comprehendebat. Prob. respons. ex eo quod Apostoli in citandis prophetarum testimonis nisi sunt græca versione. Atqui tum temporis alia non erat sacerdarum scripturarum græca verio præter versionem LXX. Seniorum. Ergo, &c.

Dices. Aristæus, Josephus & Philo solum dicunt legem translatae fuisse à LXX. Seniorum. R. illos nomine legis intellexisse omnes libros sacros, hebræorum canone contentos; sicut postea intellexere Christus & Apostoli.

Dices. S. Hieronymus pluribus locis docet LXX. Seniorum solum Pentateuchum vertisse; nam sic loquitur in proemio quæstionum hebraicarum: *Josephus qui septuaginta Interpretum proponit historiam, quinque tantum ab eis libros Moysi translatos refert.* Et in cap. 5. Ezechiel. *Quoniam & Aristæus, & Josephus, & omnis schola Judeorum quinque tantum libros Moysi à LXX. translatis afferant.* Et in cap. 2. Michæa: *Interpretatio LXX. si tamen LXX. est: Josephus enim scribit, & Hebrei tradunt, quinque tantum libros Moysi ab eis esse translatos.... tantum discordat, &c.*

R. 1. S. Hieronymum his locis non afferendo, sed subdubitando loqui, & hanc LXX. Seniorum versionem in suis in Prophetas commentariis passim interpretari, eam ut genuinum eorum opus supponendo. 2. Aristæus & Josephum, ut jam dictum est, nomine legis intellexisse omnem scripturam sacram. 3. Parvi faciendam esse hac in re Hebræorum sententiam, propter pravum eorum erga Christianos affectum. 4. In nostra esse sententia S. Justinus martyrem in dialogo cum Triphone, ubi Judæos insimulat, quod de versione LXX. interpretum textus Eldæ, Hieremæ, & Psalmorum eraerint; & S. Irenæum lib. 3. aduersus hæres c. 25. ubi aperit significat LXX. Seniorum eas omnes scripturas interpretatos esse, quas antea post captivitatem Babyloniam reparaverat Eldæ, & S. Clementem Alex. lib. 1. Stromatum, ubi scribit Egypti Regem voluisse, ut Hierosolymitanas, quæ apud se erant, prophetias in sermonem græcum interpretarentur. & S. Epiphanium lib. de mens. & pond. ubi explesè afferit, à LXX. Senioribus libros viginti-duos, juxta alphabeti apud Hebreos ordinem numeratos, conversos esse.

Quæritur 4. quomodo facta sit LXX. Seniorum interpretatione.

R. Pro certo habetur LXX. Seniorum hebreos, utriusque lingue, hebraicæ scilicet & græca peritissimos, ab Eleazaro pontifice ad Regem Ægypti Alexandriam missos, in Pharo insula, è regione Alexandriae sita, septuaginta duorum dierum spatio scripturas sacras ex hebreo sermone in græcum transfluisse mirabili prorsus inter se confensione. At vero utrum singuli in singulis cellulis inclusi fuerint, & sic utrum singuli seorsim totam scripturam sacram iisdem planè verbis verterint, controvertitur inter veteres & recentiores.

Partem affirmantem docet S. Justinus martyr, qui

in sua ad Græcos cohortatione narrat, Regem Ægypti pari cùm interpretibus numero domunculas extrui præcepisse, ut sigillatim pro se quisque interpretationem perficeret: illam quoque curam, qui operam eis dare iussi fuerant, mandavam, ut omnibus quidem modis ipsi infervirent, à congressu autem illos mutuo prohiberent; que exquisita interpretationis veritas ex ipso etiam consensu cognosci posset; & cognito, septuaginta istos viros non solum eadem sententia, verum etiam eidem esse verbis in translatione usos, ac ne una quidem dictione alium ab alio diffenseret... admiratione attonitum (Ptolomeum) ..... libros, ut par erat, exosculatum esse, &c.

Hac facta narratione, sic statim prosequitur: *Hec vobis, vires Greci, non ut fabulam, neque ut confitam historiam renunciamus: sed qui ipsi Alexandriae fuerimus, & vestigia domuncularum apud Pharum adhuc reliqua viderimus: ab incolis, qui res patrias à maioribus per manus sibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus. Justinum sequuntur Irenæus libri 3. aduersus hæres c. 25. Clemens Alex. lib. 1. Stromatum; & Cyrus Hierol. categ. 4. nec ab illis differt Epiphanus, lib. de mens. & pond. nisi quod vult binos in singulis cellulis inclusos fuisse. Porro verisimilitudine non carerit, quod à Justino dicitur, Ptolomeum, quod certior esset de sinceritate interpretationis, vel etiam, ut dicitur ab Irenæo, veritatem in interpretes communis consilio veritatem occultarent, voluisse ut singuli seorsim opus molirentur.*

Parti neganti paret S. Hieronymus in sua præfatione in Pentateuchum, ubi sic loquitur: *Nescio quis prius author septuaginta cellularas Alexandriæ mendacio suo extraserit, quibus divisi, eadem scriptitarint: cum Aristæus... & multi post tempore Josephus, nihil tale retulerint: sed in una basilica congregatos, contulisse scribant, non prophetaesse: aliud sibi enim vates, aliud est esse interpretem: ibi spiritus ventura predicit, hic eruditio & verborum copia, ea qua intelligit, transfert. Hieronymi sententia ut probabilius suffragatur Bellarminus, cum aliis recentioribus eruditis.*

Huic sententia pondus magnum tribuit, 1. autho-ritas Aristæi, qui negotio interfuit, illiusque LXX. interpretationis translationis historiam conscripsit, quem virum probum & doctum Eleazarus Pontifex in sua ad Ptolomeum epistola nominat, & ob modestiam Regi accepitissimum fuisse afferit Josephus, quemque verisimile non est circumstantiam cellularum reticere, imò & mentiri voluisse; cum mendacio suo videret multum elevare translationem illam, quam tamen inter alios maximè promoverat, ut idem Josephus testatur.

2. Authoritas Josephi: cellularum enim non meminit, sed potius contrarium scribit: nam ita narrat Illi vero non parentes labori, quā poterat accuratissime interpretabantur, utque horam nocturnam assidentes operi... manū aueem regiam ingressi, salutato Rege, in eundem locum ad institutum negotium se referebant. Quibus verbis aperit significat Josephus, interpres in una & eodem loco sedentes, simul interpretationi operam dedisse. Etenim, iuxta Josephum, interpres manū singulis diebus simul Alexandriam veniebant, & salutato Rege, simul redibant in eundem locum, ut ibi considentes ad nonam usque horam operi incumbenter.

Confirmatur ex verbis subsequentibus. *Versione autem legis, pergit Josephus, intra septuaginta dies absuta, Demetrius advocatis omnibus Judæis in locum, ubi versafuerat, presentibus etiam interpretibus, perlegit codicem, concio vero Seniorum interpretationem approbavit. Juxta Josephum itaque, absuta versione, Demetrius regia bibliothecæ præfectus, Judæos Alexandriae degentes, & in librorum sacrorum lectione versatos, convocavit in basilicam illam, in qua facta fuerat translatio, & coram græcum codicem interpretationem perlegit, quo auditio, tota concio interpretationem comprobavit ut sinceram.*

Nota. Unicus fuit, iuxta Josephum græcus codex Interpretum: at toridem fuissent quot erant interpres,

Disputatio II. Articulus II.

315

prætes, si singuli in singulis cellulis seorsim interpretari fuissent. Item, iuxta Josephum, Demetrius, versione absoluta, Judæos Alexandrinos convocavit, non ut cum illis conferret translationes à senioribus seorsim factas, sed ut coram eis legeret, & eorum examini subjeceret translationem à senioribus communiter factam.

3. Authoritas Eusebii lib. 8. de præparatione Evangelica cap. 1. ubi ex professo agens de LXX. seniorum translatione, nullam cellularum mentionem facit, nec Aristæi circa cellulas silentium arguit, sed hæc illius, quibus cellularum referuntur, verba laudat: *Lectitata igitur, examinataque traductio (omnes qui tunc aderant) magna voce dixerunt: Quoniam probè ac sanctè divina scriptura traducta est, decens est, &c.* Cum autem dicitur, *Lecta, examinataque traductio*, non verò, lectis & inter se collatis traductionibus, manifestè supponitur unicam fuisse, & omnibus interpretibus communem interpretationem.

4. Authoritas S. Hieronymi: quia omnia, que aliquatenus ad scripturas divinas attinet, diligenter perscrutatus est. Ad ejus authoritatem accedit ratio, qua motus est, nec immergit: nam LXX. seniores, Deo specialiter adjuvante, interpretatos esse negari non potest: quod enim tanta tum in eisdem sententias, tum in eadem verba contentionem tam brevi tempore scripturas divinas ex hebreo in grecum translaterint, sine speciali Dei adjutorio fieri non potuisse manifestum est. At quod eriam Deo inspirante interpretari fuerint, videretur dici non posse: nam fuerunt interpretes, non prophetæ, seu scriptores sacri & inspirati. Arqui si vera est cellularum historia, necesse est LXX. seniores inspiratos fuisse etiam quoad omnia & singula verba, verborumque compositionem. Ergo, &c.

Pro hac etiam sententia citant Philonen recentiores: sed videretur nobis potius favere opposita sententia: Sic enim loquitur in lib. 2. de vita Mosis: *In eo secesserunt (LXX. seniores) cùm confidissent solitarii, nemine interveniente arbitrio... tanquam numine corrupti prophetabant, non alia alii, sed omnes ad verbum eadem, quasi quoniā dictante singulis invisibiliter.* Quibus verbis Philo videretur non obscurè significare, LXX. Seniores fuisse etiam quoad singula verba à Deo inspiratos, & ita singulos, Deo inspirante, seorsim eandem & quoad sententias & quoad verba interpretationem scripsisse.

Denique Justinus respondent, eum à Judeis, cellularum fabula fabricatoribus, deceptum, eique ruinas quasdam pro cellularis ostentatas: Irenæum verò, & veteres alios, qui Justinum fecuti sunt, Justini bona fide errantis autoritate ac testimonio persuasos, cum eo bona pariter fide errasse dicunt. Quantum autem attinet ad Epiphianum, qui in sua sententia singularis est, cùm cœteri omnes vel nullas, vel septuaginta duas cellularas ponant; respondent eum vel non legisse Aristæum, sed aliis falso referentibus credidisse; vel cùm librum de mens. & pond. scriberet, Aristæum p̄ manibus non habuisse, & memoria lapsum esse; demum ut ut sit, cùm solus sit, fidem non mereri, sed aut nullas, aut septuaginta duas cellularas esse ponendas.

Non oīnītūm hic S. Augustinum in primam sententiam valde propendere lib. 2. de doctrin. Christ. c. 15. ubi si loquitur: *Septuaginta interpretum, quod ad verus testamentum attinet, excellit authoritas: qui jam per omnes peritos Ecclesiastis tanta præfatio Spiritus sancti interpretati esse dicuntur, ut os unum tot hominum fuerit. Qui si, ut ferur, multique non indigni fide prædicant, singuli cellis etiam singulis separati, cùm interpretati essent, nihil in alicujus eorum codice inventum est quod non iisdem verbis eodemque verborum ordine inveniretur in ceteris: quis huic autoritati conserre aliquid, nedium preferre audeat?* Sed sicut sub judice relicta, ad aliam properamus questionem.

Quæritur ergo 5. utrum LXX. seniores in textu hebreo in grecum transferendo, aliqua in re erraverint?

R. LXX. Seniorum interpretatio fuit numeris omnibus absoluta, neque eos in re aliqua lapsos esse, certissime tenendum est.

Prob. Nam ita sentiunt Aristæus apud Eusebium lib. 8. de præp. Evang. c. 1. Philo lib. 2. de vita Mosis, Josephus lib. 12. antiqu. jud. c. 2. Justinus in cohortatione ad Græcos, Irenæus lib. 3. cap. 25. Clemens Alex. lib. 1. Strom. Epiphanius lib. de mens. & pond. Cyrillus Hieros. catech. 4. quibus adjungi possunt Hilarius prologo in P̄almos num. 8. Chrysostomus hom. 5. in Matth. & potissimum Augustinus lib. 2. de doct. Christ. c. 15. ubi post verba proximè laudata, sic prolequitur: *Si autem contulerunt (LXX. Seniorum) ut una omnium communi tractatu judicioque vox fieret, nec sic quidem quenquam unum hominem qualibet peritia ad emendandum tot seniorum doctrumque consensum aspirare oportet, aut decet. Ergo, &c.*

Confirmatur. Quia tantum opus à tot hominibus tanta consensione tam brevi tempore perfici non potuit sine aliquo miraculo, & specialissima Spiritus sancti assistentia. Unde in memoriam tanti prodigi, in loco in quo interpretatio facta est, per multa lacryma festus dies singulis annis actus est; cùm adhuc ageretur tempore Philonis, ut ipse testatur lib. 2. vita Mosis. *Quamobrem inquit, hodieque solemnis celebritas renovatur in Pharo insula, ad quam non tantum Judæi, sed & alii plurimi trajiciunt, locum veneraturi in quo primum visa est hec interpretatio, & pro tanto beneficio quasi recente, acturi Deo gratias.* Atqui LXX. seniores cum tali Spiritus sancti assistentia, quam etiam in eis omnes quos citavimus agnoscent, non potuisse non rectè ex omni parte transference, manifestum est. Ergo, &c.

Obj. S. Hieronymus, cuius urpote in scripturis, earumque versionibus omnibus versatissimi, authoritas & testimonium omni exceptione majora sunt, videntur esse in opposita sententia, atque sensisse quod LXX. Seniorum interpretatio, etiam qualis ab eis edita est, in multis textu hebreo discors fuerit, ut

Prob. Nam 1. dicit LXX. Seniores, cùm transfererent, propria industria & eruditio relictos fuisse. *Nescio quis primus auctor, inquit prefat. in Pentateuchum, septuaginta cellularas Alexandria mendacio suo extruxerit: quibus divisi eadem scriptarunt: cùm Aristæus... & multo post tempore Josephus, nihil tale regulerint: sed in una basilica congregatos contulisse scribant, non prophetasse.* Aliud est enim vatem, aliud est esse interpretem: ibi spiritus ventura predicit; hic eruditio & verborum copia, ea qua intelligit transfert.

2. Et ita LXX. Seniores humanitatis labi potuisse, & re ipsa identidem lapsos esse: nisi malimus dicere, quod absit, Apostolos aliquando mentitos esse, aliqua citando testimonia ut Scripturam sacram, qua non erant scriptura sacra. *Aut aliter, inquit ibidem, de eisdem libris per septuaginta interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: ut que illi tacuerunt, hi scriptum esse mentiti sint: nam in Evangelistarum & Apostolorum libris multa de veteri testamento legitur, que in nostris codicibus (quibus LXX. seniorum interpretatio continetur) non habentur, ut est illud: Ex Aegypto vocavi filium meum: &* Quoniam Nazareus vocabitur: &c. Videbunt in quem compunxerunt, &c. Præterea, ubicumque sacram aliiquid scriptura testatur de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt. Adde quod, cùm interpretati sint ante adventum Christi, quod nesciebant, dubiis protrahere sententias.

Verum quidem est S. Hieronymum prudenti LXX. seniorum economiae attribuere, quod aliqua prætermiserint. Negat verò, inquit proem. in quæst. hebr. lib. Genes. septuaginta interpretum... errores arguitur... cùm illi Ptolomeo Regi Alexandria mystica quedam in scripturis sanctis prodere noluerint, & maxime ea, que Christi adventum pollicebantur; ne viderentur Judæi & alterum Deum colere. At hoc non tam

tam ex propria, quam Judæorum lxx. seniores excusantum mente dicit, ut patet ex p̄f. in Pantaeuchum, ubi sic loquitur: *Causas erroris non est meum exponere. Judei prudenter factum dicunt esse consilio: ne Ptolomeus unius Dei cultor, etiam apud Hebreos duplēcēm divinitatem deprehendere, &c.* Quare inferius dicit, eos fuisse puros interpres, adeoque errori obnoxios, & quod nesciebant dubius protulisse sententiis. Præterea, cum hac prudenter cœnomani manet semper lxx. seniorum interpretationis dissonantia cum textu hebræo.

R. 1. Opponendo Hieronymo Aristæum, Philonem, Josephum, Justinum martyrem, Irænum, &c. Unius Philonis verba hic exscribam. *Sive Chaldaeus* (Chaldaeum ponit pro Hebræo, propter idiomatum affinitatem, q̄is tamen hic sit error librariorum) *græcam linguam, sive Græcus chaldaeām didicerit, in utraque scriptura tum chaldaica, tum ejus interpretatione, miratur germanitatem, inō rem verborumque consonantiam adorat, non interpres illos, sed initiatores & prophetas appellans, quibus datum est sincerissimas Mosis (& aliorum scriptorum sacrorum) cogitationes asequi spiritu purissimo.*

R. 2. Opponendo Hieronymum Hieronymo: nam sic ait p̄f. 1. in lib. Paralip. *Si septuaginta interpres pura, & ut ab eis in græcum verba est, editio permaneres, superflue me chromatī . . . impelleres, ut hebreæ volumina latine sermone transferrem . . . Nunc vero cūm pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria (lxx. interpretum) & germana illa antiquaque translatio corrupta sit atque violata; nostri arbitrii putas, &c.* Ecce S. Doctor agnoscit lxx. Seniorum interpretationem non puram; & ut ab eis in græcum verba fuerat, sed corruptam atque violatam suo tempore extitisse: Quare ergo errores, quos tunc habebat illa translatio, non corruptoribus atque violatoribus, sed illius authoribus impingit? An non corruptores & violatores hujus interpretationis eam corruptere & violare potuerunt, eradicando alia, alia veſt̄o ſupperaddendo?

Praefat. 2. in eundem librum loquens de hebreis nominibus, qua novem primis capitibus continentur, hæc habet: *Liberè vobis loquor: ita in græcis & latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tam hebreæ, quam barbara quedam, & sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit. Nec hoc septuaginta interpres, qui Spiritu sancto pleni, ea que vera fuerunt (nomina) transtulerant, sed scriptorum culpe ascribendum. At si lxx. interpres fuerunt Spiritu sancto pleni ad hoc ut hebreæ nomina, quod parum vel non multum intererat, recte transferent, qua verisimilitudine dici possunt non fuisse Spiritu sancto pleni ad alia, qua majoris, inō maximi erant momenti, recte fideliterque traſferenda? E si supponuntur ad hoc etiam fuisse pleni Spiritu sancto, quo pacto factum est, ut nominibus hebreis recte translati, alia non recte fideliterque transtulerint?*

Praefat. 1. S. Doctor afferit lxx. interpretum translationem *nascientis Ecclesiæ roboraſſe fidem*, adeoque ad id idoneam fuisse. At quomodo ad ididonea fuit, si interpres ea que ad Christi adventum & divinarum Personarum trinitatem attinent, & in hebreo habentur, confusè ſuppreſſerant? Sed ex occasione data, ſic adhuc argumentor. Hebræarum scripturarum translatio a lxx. interpres ante adventum Christi facta est divino consilio, nimis ut per eam nascientis Ecclesiæ fides roborari posset. Ergo si lxx. interpres pleni fuerunt Spiritu sancto maximè ad recte fideliterque transferenda ea que attingebant ad divinarum Personarum trinitatem, & Christi adventum, divinitatem, aliaque ejus mysteria, & quorum ſuppreſſio consilio divino repugnabat. Hinc

R. 3. Septuaginta seniores fuisse quidem interpres, non vates, adeoque non fuisse inspiratos quomodo inspirati fuerunt omnes sacri scriptores: alioquin non puram scripture lacræ interpretationem, sed scripturam sacram condidissent, quod est falsum. At haberunt ſpecialem, inō ſpecialiſſimam Spiritus sancti

ad recte fideliterque interpretandum affidentiam; cūm pleni Spiritu sancto interpretari fuerint, ut dicit ipſe Hieronymus. Cum tali autem Spiritus sancti affidentia recte fideliterque omnia interpretatos eſt negari non potest, propter authoritatem Hieronymi, quæ certe nec evidenti rationi, nec longe antiquiorum scriptorum, Aristæi ſcilicet, Philonis, Iosephi, Justini, Irenæi, Clementis Alex. &c. authoritatē prævalere non debet.

Negue verò ex eo quod lxx. seniores dicuntur recte fideliterque interpretati eſſe omnia, ſequitur Apostolos mentitos eſſe, cūm aliqua testimoniam citarunt ut scripturam sacram, qua tamen non legebantur in editione lxx. seniorum tempore Hieronymi: nam testimonia illa habentur in hebreo, ut ostendit S. Hieronymus in ſua in Pantaeuchum p̄f. ſe; nec mirum eſt quod non legerentur in editione lxx. seniorum, qualis tempore Hieronymi extabat; cūm tunc non eſt pura, & ut ab eis in græcum verba eſt, ſed corrupta atque violata, ut dicit Hieronymus afferit in prima p̄f. in lib. Paralip. & p̄f. in Esdram, ubi ſic loquitur: *Si quis septuaginta vobis oppofuerit interpres, quorum exemplaria veritas ipsa lacerata & universa demontrat; nec potest utique verum afferi, quod diverſum eſt; mittite eum ad Evangelia, in quibus multa ponuntur quæſi de veteri teſtamento, qua apud septuaginta interpres non habentur. Quis autem hoc justè mirabitur, vel ipſis imputabit interpres; cūm exemplaria omnia tunc temporis lacerata eſſent & inverba, ut ipſa varietas illorum exemplarium demontrabat?*

At inquires. Testimonia illa, de quibus loquitur Hieronymus, in nullis exemplaribus lxx. interpretum legebantur Hieronymi tempore. Ergo quod abſuerint, ipſis interpres, non eorum editionis corruptoribus acſcribendum eſt. R. 1. Quod testimonia illa in nullis exemplaribus lxx. interpretum legerentur, quis ſcit? Certe hoc nescivit, nec ſcire potuit Hieronymus, cūm omnium qua tunc extabant exemplarium, copiam nec habuerit, nec habere potuerit. 2. Suppoſito quod in omnibus tunc temporis exemplaribus editione lxx. interpretum deſcenſerit illa teſtimonia, dico id factum eſte vel negligencia aut imperitia exſcriptorum, vel potius malitia Judæorum, qui in odium Christi & religionis christiana jam ante medium ſecundi ſeculi ex lxx. interpretum versione multa, quibus Christi divinitas aliaque ejus mysteria probari poterant, loca eraferant, ut teſti eſt omni exceptione major Justinus martyr in ſuo cum Tryphonie dialogo; vel denique partim olſcitantia aut ignorantia exſcriptorum, partim Judæorum malitia.

Quarūt 6. utrum etiam nunc habeamus germanam lxx. interpretum translationem,

R. Triplicē eſt hac de re ſententia. Prima eſt eorum qui tenent versionem lxx. interpretum penitus interiuſſe. Sed hæc ſententia eſt omnino improbabilis: nam prorsus incredibile eſt quod versio qua ab exordio christiana religionis ad uigil tempora Hieronymi & Augustini & celeberrima communissima fuit in tota Ecclesiæ, tota exciderit, & alia ejus loco conſervata ſit: inō hæc ſententia eſt evidenter falsa; cūm multa teſtimonia ex lxx. interpretum versione a veteribus citata, eadem in noſtri codicibus græcis inveniantur.

Secunda ſententia extrema eſt, & contendit versionem lxx. interpretum etiam nunc puram eſſe atque integrum, ſi tamen excipias primorum Patriarcharum chronologiam, & aliquæ alia qua parvi momenti ſunt. Duplici autem potissimum ratione dicitur. 1. Ecclesiæ græca ab Apoſtolorum tempore hæcētūs hac versione utitur, eamque ſemper ſumma cura ſummo que ſtudio ut germanam ſcripturam conſervavit. Ergo vel etiam nunc versio lxx. interpretum pura eſt & integra, vel celeberrima Ecclesiæ, qua tot doctifimus Ecclesiæ Patres peperit, ſanam & integrum ſcripturam non haber amplius. 2. Sixtus V. versionem lxx. interpretum ſtudio Cardinalis Carafa Apoſtolicæ Bibliothecarii anno 1582. ex antiquissimo Bibliotheca Vati-

Disputatio II. Articulus II.

317

Vaticanae codice editam, solemniter approbat. Ergo, &c.

Tertia sententia media est, quam tenet Bellarmius lib. 2. de verbo Dei cap. 6. ubi docet versionem LXX, interpretum adhuc extare, sed valde vitiatam in pluribus locis: ita ut jam tutum non sit hebraicos vel latinos textus emendare ex codicibus grecis. Hoc autem potissimum probat, 1. ex eo quod hæc versio, cuius absolutissima fuit cum textu hebreo consonantia, ut testantur Aristæus, Philo, & alii antiquissimi scriptores fide digni, nunc pluribus locis ab hebreo dissentiat, multa non habeat quæ sunt in textu hebreo, multa habeat quæ non habet textus hebreus; quod nonnulli omnes utriusque linguae, hebraicæ & græcae periti, & in utriusque textus lectione versati, alii vero dicere possunt à Hieronymo. 2. Ex eo quod hæc versio multas habeat sententias quæ cum veritate cohærente non possunt, ut ostendit inductione.

Ad 1. autem secundæ sententiae argumentum responderetur, si Ecclesia græca puram & integrum haberet scriptura interpretationem, Ecclesiam latinam non habere, nisi valde corruptam: nam si versio LXX, interpretum, qualis nunc extat, pura & integra est, paucis exceptis, quæ parvifunt momenti, textus hebreus corruptissimus est, & ita corruptissima est vulgata nostra editio, quæ, excepto Pâterio, cum hebreo magis convenit, quam cum græco. Videant igitur, utrum malint apud Ecclesiam græcam, quæ tota fœt in schismate & heresim prolapso est, an apud Ecclesiam latinam quæ apud se habet summum Pontificem, & longè maxima pars est vera Ecclesiæ, esse puram & integrum scripturæ sacrae interpretationem?

Præterea, cum illo Ecclesiæ græca in versione LXX, interpretum servanda studio, hæc versio etiam in rebus magni momenti depravata fuit primis Ecclesiæ sculis, ut constat ex Justino martyre, & ex eo quod tunc sapienter emendata fuit: non enim emendatione indigeret, nisi quod depravatum est. Item ad unum Hieronymi atatem pervenire non potuit, nisi corrupta, violata, lacerata, inversa, ut restatur ipse Hieronymus; quis fecit illam pristinæ puritati & integritati restitutam esse? Quis crederet illam ab eoque tempore per mille & trecentos annos puram & integrum permanere potuisse, quantacumque in ea servanda Ecclesiæ græca cura fuisse supponatur?

Ad secundum argumentum responderetur, falsum esse, quod Sextus V. hanc versionem ut puram & integrum sanctiōne sibi approbarat: solum enim editionem Cardinalis Carafa cura factam approbavit, ut utili ad latine vulgate editionis & veterum Patrum intelligentiam, simulque prohibuit, ne quis privata autoritate eam ulterius corrigeret presumeret. Volumus, inquit & sancimus ad Dei gloriam & Ecclesiæ utilitatem, ut verus græcum testamentum juxta Septuaginta, ita recognitum & expolitum, ab omnibus recipiat, ac reineatur, quæ potissimum ad latine vulgate editionis, & veterum sanctorum Patrum intelligentiam utantur; prohibentes ne quis de hac nova editione audeat in posterum vel addendo, vel demendo, quicquam immutare. Potest autem hæc editio quam procuravit Cardinalis Carafa, ad vulgata nostræ editionis & veterum Patrum intelligentiam utilis esse, & simul pluribus in locis virtuosa.

Veritas hujus nostra responsionis confirmatur ex dedicatoria Cardinalis Carafæ ad Sextum V. epistola, in qua editionem promittit, non quæ pura sit & integræ LXX. seniorum interpretatione, sed solum quæ ad Septuaginta interpretationem, si non toto libro, majori certè ex parte, quam proxime accedat. Talis autem editio potest adhuc à puritate & integratitate versionis LXX. interpretum multum abesse; neque eam approbare Sextus V. dici potest, nisi ut ad Septuaginta interpretationem juxta correctorum judicium, si non toto libro, majori certè ex parte quam proxime accedentem, argue hoc pacto ad intelligentiam vulgata nostræ editionis latine & veterum sanctorum Patrum utili futuram.

Quæritur 7. quo primum sermone conscripti fuerint libri deuterocanonici veteris testamenti.

R. 1. Probabile est Ecclesiasticum hebraico, & liberum Sapientiae græco sermone à scriptore sacro conscriptos fuisse: de illis enim sic loquitur Hieronymus prefat, in libros Salomonis: Fertur & Panæretos Iesu filii Sirach liber, & alius pseudographus, qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem hebraicum reperi... secundus apud hebreos nusquam est, quin & ipse stylus græcam eloquentiam redoleret. 2. Libri Tobiae & Judith conscripti fuerunt caldeo sermones, ut expressè Hieronymus affirmat de primo in sua prefat, in librum Tobiae, & de secundo in prefat, in librum Judith. 3. Probabile est librum primum Machabæorum conscriptum fuisse hebraicè: secundus vero græcè conscriptus fuit: de utroque enim sic loquitur Hieronymus in Prologo galateo: Machabæorum primum librum hebraicum reperi. Secundus græcus est, quod ex ipsa quoque phrasí probari potest.

ARTICULUS III.

De Editione græca novi Testamenti.

Quæritur 1. qua lingua libri novi Testamenti à suis auctoribus conscripti fuerint?

R. 1. Matthæus Apostolus hebraicè composuit Evangelium suum pro Hebreis, ut tradit S. Irenæus lib. 3. adversus heres c. i. Matthæus, inquit, in Hebreis ipsorum lingua scripturam edidit Evangelii, cum Petrus & Paulus Rome evangeliarent, & fundarent Ecclesiam. Et post eum Hieronymus in catal. script. eccl. in Matthæo, ubi hæc habet: Matthæus qui & Levi ex Publicano Apostolus, primus in Iudea propter eos qui ex circumcisione crediderant, Evangelium Christi hebraicis litteris verbisque compausit, quod quis posset in græcum translaterit, non satis certum est. Translatum fuisse à Jacobo Apostolo qui frater Domini datus, & primus Hierolymorum Episcopus ab Apostolis constitutus, dicitur in synopsi Athanasiana.

2. Reliquas novi Testamenti partes ab Apostolis Evangelistis quorum nomina in fronte gerunt, græco sermone conscriptas fuissent exploratum est, exceptis ramen Evangelio Marci, & Epistola ad Hebreos. Nam 1. aliquo moderni scriperunt Evangelium Marci à Marco primum Romæ scriptum esse latino sermone, & postea ab eodem Aquileja in græcum esse translatum. 2. Epistolam ad Hebreos hebraicè à Paulo scriptram fuisse, ut probabilius, insinuat Hieronymus in catal. in Paulo: Scripterat autem, inquit, ut Hebreus hebraicè, id est, suo eloquio disertissime, ut ea quæ eloquenter scripta fuerant in hebreo, eloquentius verterentur in græcum, & hanc causam esse quod à coveris Pauli Epistolis discrepare videatur. Quæritur 2. utrum editio græca novi Testamenti sit pura & integra.

R. Non est omnino pura, sed in eam errores aliqui saltē librariorum negligētia irreperunt: ita ut turum non sit semper latina ex græcis corrigerē. Ita tenet Bellarmius lib. 2. de verbo Dei cap. 7. & aliquot exemplorum inductione probat. Addit plurimis græcis codicibus multis vera scripturæ partes decelle, ut initium capituli 8. Evangelii Joannis, ultimum caput Marci, versiculum 7. cap. 5. Epist. 1. Joannis, Tres sunt qui testimonium dant in Cœlo, Pater, Verbum & Spiritus sanctus. Item quadam esse in omnibus codicibus græcis, quæ non sunt partes verae scripturæ; ut illud, *Quia nūm est regnum & potentia, & gloria in secula*, quod additur orationi Dominicæ Matth. cap. 6.

ARTICULUS IV.

De Latinis Editionibus Scripturae sacrae, & Vulgata nostra auctore.

Quæritur 1. quo olim fuerint latine editiones Scripturae sacrae.

R. Ver-